

АҚПАРАТТЫҚ ХАТ

СЕКЦИЯ 1

Т. ТӘЖІБАЕВ ОЙЛАРЫ ЖӘНЕ «РУХАНИ ЖАНҒЫРУ» БАҒДАРЛАМАСЫ

Жарықбаев Қ.Б. Т.Т. Тәжібаевтың педагогикалық мұралары

Түрікпенұлы Ж., Төлешова Ұ.Б. Өнерлі өмір

Шарыбаева М.Д., Айдан А. XIX ғасырдағы қазақстандағы педагогикалық

ойлар мен Т.Тәжібаевтің зерттеулері

Османова Д. Вопросы духовно-нравственного воспитания молодежи

в исследованиях Т.Тажібаева

Мурзатулова М.Д. Т. Тажібаевтың жастар тарбиесіне әсері

Анарбаева Б.Б. Научное наследие репрессированных ученых Казану имени

аль-Фараби в 20-50-е гг. XX века.

СЕКЦИЯ 2

ЗАМАНАҒЫ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЭТНОПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖӘНЕ

ЭТНОПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Үнарбаева Ш. Ұ., Дарибаев Ғ. С. Роль и значение казахской этнопедагогика

в современной системе образования

СЕКЦИЯ 3

АДАМ КАПИТАЛЫН ҰЙЫМДАСТЫРУА ИНВЕСТИЦИЯ: ТЕХНОЛОГИЯЛАР

МӘСЕЛЕЛЕР, ИННОВАЦИЯ, САПАЛЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ

МӘСЕЛЕЛЕРІ

Тоқтар Т.Н. Жағымды оялау ізгілік педагогикасының негізінде

Шарыбаева М.Д., Аймаханова М.Б. Қазақстан Республикасындағы жастардың

гендерлік санабының ерекшеліктері

Бердібаева С.К., Ерекешов Н.С., Османов А.Х., Серімбаева Д.К.,

Каирбаева А. Б. Педагогтың коммуникативті біліктілігі басқару қабілеттілігі

арттыру негізі ретінде

Масатова Н.Б. Студенттердің психикалық денсаулығын сақтау жолдары

Кайбулдина Г.К. Студенттердің коммуникативтік құзыреттіліктерінің

калыптастыру жолдары

Апшекеева Қ.Н., Мұқтар Т.Т. Креативтілік мәселесінің теориялық аспектілері

Сайлинова Қ.К., Теләтқысова Г.С. Социониканың дамуындағы психикалық

ерекшеліктер

Кожанова А.Н. Білім беру бағдарламасының мазмұнын жетілдіру

Сайлинова Қ.К., Қалкенова Б.С. Қарым-қатынас психологиясындағы

ерекшеліктер

СЕКЦИЯ 4

АНИМАЦИЯЛЫҚ ІС – ӘРЕКЕТТЕРДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ ТЕОРИЯСЫ МЕН

ӘДІСТЕМЕСІ

Пузикова С.М., Муканова А.Е. Использование актуальных

психолого-педагогических средств в поликультурном воспитании молодежи

Сагитов Т.Е. Роль стрессоустойчивости личности в работе

с информационно-коммуникационными технологиями

ПЕДАГОГТЫҢ КОММУНИКАТИВТІ БІЛІКТІЛІГІ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІКТІ АРТТЫРУ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ

Бердібаева С.Қ., профессор. Серимбаева Д.Қ., Каирбаева А. Б., Эл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті, Алматы қ., e-mail: berdybaeva_sveta@mail.ru; darina_999sk@mail.ru; marahoran@gmail.com Алматы қаласы, Қазақстан Республикасы

Ерекешов Н.С., Османов А.Х., Құрлық әскерлерінің Әскери институты, Алматы қ., e-mail: anshchan7508@gmail.com Алматы қаласы, Қазақстан Республикасы

Педагогтың коммуникативті біліктілігі кәсіби қарым-қатынастың кілті бола алатыны зерттеулер білім саласындағы өте маңызды сұрақтардың бірі болып табылады. Бұл мәселені психологияда қарастырғанда педагогтың коммуникативті біліктілігі «мұғалім-оқушы» қарым-қатынасы; «бала-ата-ана қарым-қатынасы»; «педагогикалық іс-әрекеттегі конфликтілер мен коммуникация»; «мұғалімнің эмоциялық жануы» сияқты сұрақтармен тығыз байланысты.

Еуропалық білімдер кеңістігінде интеграциялық процестерді күшейтудің нәтижесінде педагогтың коммуникативті біліктілігін қалаптастыру жағдайы қазіргі заманауи маңызды сұрақтардың бірі болып отыр.

Педагогтың іс-әрекеті өте қиын және күрделі, әрі ардақты мамандықтардың бірі, сондықтан мына жаңа заманда, жаңа уақытта мұғалімдерден келесі фразаны жиі естуге тура келеді: «мен бұрын мұғалім болып жұмыс жасадым енді менің жүйкем ол жұмысты көтере алмайды». Психология ғылымы осы сұрақтарды шешуде көптеген зерттеулер жүргізеді. Біз осы мақаламызда педагогтың коммуникативті біліктілігіне қатысты шет елде жүргізілген зерттеулерді (Германия зерттеулері) және оны талдауды Қазақстандық мұғалімдер ұжымына ұсыну, ой тастау және пікірлер алмасуды мақсат қойып отырмыз.

Потсдам университетінің Психология Институтында У. Шааршмидт және А. Фишер жасаған Arbeitsbezogenes Verhaltens- und Erlebensmuster- AVEM неміс сұрақнамасы мұғалімнің кәсіби іс-әрекетіндегі көптеген факторларды өлшеп береді.

Педагогтың коммуникативті біліктілігі мұғалім өз қызметінде күйзеліс жағдайының динамикалық теңгерімі қамтылған жағдайда мектептегі сәттілік құрылымның негізі ретінде бола алады. Төменде педагог біліктілігінің негізіндегі бағана теңгерімі берілген: педагог қызметкерлердің жүктемесі бойынша эмоциялық артық жүктемелер беретін жағдайларды психологиялық зерттеулер келесідей белгілейді:

1. Қиын оқушы мінез-құлқы
2. Сыныптағы оқушылардың саны
3. Аптадағы сабақтардың саны
4. Мектеп жүйесіндегі реформалар
5. Әкімшілік міндеттемелер
6. Жеке өмір мен жұмысты біріктіру
7. Ата-аналар жағынан ынтымақтасудың жеткіліксіздігі
8. Оқу материалының көлемі
9. Сабақтан тыс кездегі міндеттемелер (біліктілікті көтеру курстары)
10. Өзінің денсаулығының жеке мәселелері- (А. Шааршмидт, 2004 ж.)

Бүгінгі жаңа уақыт талабында қоғам әлеуметтік сәттілікке жеткен адамдарды көп таңдап, өзіне сенімді адам, өз бетінше шешім қабылдай алатын әрі мансапты сәттіліктерге жеткендер. Алайда мұғалімнің имиджін ұстап тұру үшін оларда ішкі ресурстар мол болуы керек.

Германияда Потсдам қаласында жүргізілген психологиялық зерттеулерге қысқаша сұрау жасасақ келесі жағдайларды көреміз.

Осы зерттеу барысында мінез-құлықтың 4 типі анықталған: G типі-дені сау, белсенді; S типі-өзін сақтайтын, аяйтын тип; A типі-жұмыстан алған стресс; B типі-эмоциялық жану. Зерттеу барысында төмендегі 11 белгі бойынша әр төрт тип зерттелді және нәтижелер көрсеткендей әр типте бұл 11 белгі әртүрлі пайыздық қатынасты берген:

1. Өмірде жұмыстың алатын орны жайлы оның субъективті мән

2. Кәсіби талаштану

3. Энергетикалық шығындарға дайын болу

4. Өзіндік жетілуге ұмтылу

5. Жұмысқа қатысты арақашықтықты сақтауға бейімділік

6. Сәтсіздік жағдайында жұмыстан бас тарту алу бағыты

7. Мәселені шешудегі белсенді стратегия

8. Ішкі тыныштық пен теңесу

9. Кәсіби іс-әрекеттегі сәттілік сезімі

10. Өмірге қанағаттану

11. Әлеуметтік қолдауды сезіну

Әр типке жеке тоқталайық.

1. G типінің үлгісі: «Кәсіби белсенділіктің жоғарғы деңгейі, жұмыстан бос болу

жоғарғы психикалық орнықтылық, қиындықтар мен қиналуларға қарсыласа алу, позитивті

сезімдердің иесі, өмірге ризашылық (салауатты өмір сүру идеясы)»;

2. S типінің үлгісі-кәсіби қиындықтарды жеңуде өзін сақтайтын, аяйтын тип;

3. A типінің үлгісі кәсіби іс-әрекеттің субъективті мәншілдігінің жоғарғы экстремал

деңгейі, жұмысқа деген эмпатиялық қатынаста сәйкес тепе-теңдікті таба алмайды, ст

пен зорығуға төменгі бейімдік;

4. B типінің үлгісі-іс-әрекеттің төменгі субъективті мәншілігі, төменгі стресске

ықтылықтың болуы, жұмысқа негатиивті эмпатиялық қатынас (эмпатиялық жану)

Мінез-құлықтың 4 типінің психологиялық үлгісі

Мінез-құлық типтері

Нәтижелілігі Өзін бағалау Қарым-қатынас

G типі Жұмысқа белсенді араласады, сонымен қатар ерлі жұмыстан арақашы

сақтай ала отырып, дем ала алады. Шыдамды, тәуекелге бара алады, өзіне сенімді көп

ікемді, оңай ынтымақтаса алады. A типі Жұмысқа өте белсенді араласу, сонымен

ерлі жұмыстан арақашықтық сақтай алмайды, даңқты жақсы көреді, өзін тұтас

жұмысқа арнайды. Ашуланшақ, ренжітіп, эмпатиясы аз, «сынақы алуға бағдарлан

Тәуекелсіздік деп өзін көрсетеді, қолдауды күтпейді, доминант болу жолдарын ізде

типі Шаршаған, күші жок, зейінінің шоғырлануы төмен, аярушан Өзіне өзі сенбейді, ө

айтқанын жасата алмайды, өте тез қабылдатып Өліс, бірбеткей, икемді емес, көп

шақыруды білмейді S типі Нәтижелірге жетуге төменгі дайындық, өзін сақтай бе

жанын қинамайды, өзін аяйды. Өзіне сенімді бола алады Нәтижеге жеткенге дейін

оңай араласады A және B мінез-құлықтары үлгілеріндегі ортақ нәрселер және со

сәйкес интернетшілар: A және B үлгілеріндегі ортақ мәселелер Интернетшілар

тыныштық және салмақты емес, жұмыстан арақашықтық сақтауға қиынды. Оптим

жүктемелі табу және отан компаниялар (спорт, бай бақшада жұмыс, таза ауа, к

белсенділігі, релаксация техникасы, креативті жұмыс)

Канағаттанбау, сәтсіздікті қайтыра Өзінің кәсіби іс-әрекеттегі ролін тү

анықтау, жоғарғы және реалды емес кәсіби талаштануларды коррекциялау (A) н

мақсатқа жету мен күтуден көңілдің қалуы (B) Әлеуметтік қолдаудың жетіспеуші

қайтыра Командалық рухтың дамуы, ұжымның тығыздануы, позитивті психоло

ахуал жасауды дамыту A мінез-құлық үлгісінің сипаттамасы және соғарта

интервенциялар: A үлгісі Интернетшілар Жұмыстың бір жақты мәншілігі, өзін жұ

толық арнау, өзін өзі қинауы Өзін ұстай алмайды, ашуланшақ, шыдамсыз

күндізліктерінің мәншілігін өмірдің басқа жақтарымен де ара-қатыстыру, «жол

айтуды үйрену, жұмысты индивидуалды ұйымдастыруды және уақыт менедж-

өзгерту, кәсіби талаштарды, үй жұмыстарын, бос уақытты теңгеру алу және шоғырла

Өз пікірінді білдіре алу мүмкіндіктерін стимулдау, стресс пен конфликтін

тренингтеріне қатысу B мінез-құлықтар үлгісінің сипаттамасы және соғарта

интервенциялар: B үлгісі Интернетшілар Коммуникативті біліктіліктің жеткі

1. Antonovsky, A. (1987). Unraveling the mystery of health. How people manage stress and well. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
2. Aroid, H. & Scharschmidt, U. (1998). Interventionsmöglichkeiten bei Risikotyphen. In T. Rogka, W. Gaidax & U. Scharschmidt (Hrsg.), Psychische Gesundheit im Lehrerberuf [Zdrowiepsychiczne w zawodzie nauczycielskim]. S. 55-60. Universität Potsdam.
3. Becker, P. (1986). Theoretischer Rahmen. In P. Becker & B. Minsel (Hrsg.), Psychologie der menschlichen Gesundheit. Bd. 2: Persönlichkeitspsychologische Grundlagen. Bedingungen der Gesundheit und Förderungsöglichkeiten. Göttingen: Hogrefe.
4. Friedmann, M. & Rosenman, R. H. (1974). Type A behavior and your heart. New York: Knopf.
5. Hacker, W., Reinhold, S., Damm, A., Wollenberger, E. (1995). Beanspruchungsscrees bei Humandienstleistungen (BHD-System). Forschungsberichte Bd. 27. Dresden: Technische Universität. Intraindividuelle Veränderung. European Journal of Personality, 6, p. 103-117.
6. Oelkers, M. (1998). Die Analyse physiologischer Parameter in Stresssituationen bei den AV Typen. In T. Roginska, W. Gaidax & U. Scharschmidt (Hrsg.), Psychische Gesundheit im Lehrerberuf. [Zdrowiepsychiczne w zawodzie nauczycielskim]. S. 39-54. Universität Potsdam.
7. Scharschmidt, U. & Fischer, A. W. (1996). AVEM – Arbeitsbezogenes Verhaltens- und Erleismuster. Frankfurt/M.: Swets & Zeitlinger. Computerversion im Rahmen des Wiener Testsystems Wien/Modling: SchuitfriedGes.m.b.H.

қалыптасуы Күмәндану, шығар жолдың болмауы. Тренингтердің, супервизиялардың көмегімен мінез-құлықтың тиімді коммуникативті біліктілігі мен мәселеге бағдарланған стратегияны қалыптастыру. Өзінде сенімділікті қалыптастыру, қауіпсіздік сезімі, жаңа мақсаттар мен жұмыстың мағынасын табу үшін эмоциялық сфераны тұрақтандыру бойынша индивидуалды психологиялық көмек, супервизия, коучинг. А мінез-құлықтар үлгісіндегі тәуекел топқа жататындар сипаттамасы және оларды өзгертуге әсер етулер:

Өзіне шамадан тыс талап қою. Жұмысқа бір жақты бағыттылық, жұмыста күшті, энергияны шамадан тыс жоғалту. Қанағаттанбау, өзін ұстай алмау. Жұмыс пен тайм менеджментті ұйымдастыруды индивидуалды өзгерту. Кәсіби талаптарды, үй жұмыстарын, бос уақытты теңгере алу және бір бағытта бағыттай алу. Жұмыс құндылықтарын өмірдің басқа құндылықтарымен арақатынасын орнату. Жан жарасын, шыдамсыздықты, ызаалықты азайту үшін, фрустрациялық толеранттылықты жоғарылату бойынша конфликт пен стресс жағдайларын түсіретін тренингтер В мінез-құлықтар үлгісіндегі тәуекел топқа жататындар сипаттамасы және оларды өзгертуге әсер етулер: Кәсіби іс-әрекеттегі субъективті мәнділікті азайту. Бұзылған коммуникативті біліктілік Қиындықтарды жеңуге қорғану стратегиясы

Тығырықтан шыға алмау, шүбәлану, көңілдің қалуы Жаңа мақсаттар мен жаңа мағыналар табуы жасау

Коммуникациялар тренингі

Мінез-құлықтың конфликтілі стратегиясын шешуге бағытталған белсенді коммуникацияларды стимулдау

Коучинг, қажет жағдайда эмоциялық тұрақтылықты алу үшін индивидуалды және топтық психотерапия, қорқыныштарды жеңу, қауіпсіздік пен абырой сезімі

Сонымен қорыта келе келесі жағдайларды тұжырымдауға болады: зерттеулер бойынша мұғалімдердің оқу жылында алатын ауырған туралы қағазды көбінесе В типі содан соң S типі содан кейін G типі ал аз алатындар А типі екен. Германиядағы зерттеулер нәтижесінде жыныстық айырмашылықтардан, оқу формаларынан, қай облыста тұратындықтарына карамастан келесі нәтижелерді көруге болады: G типі аз (17%), тәуекелділікке барады; А және В типтерінде тәуекелділікке бару өте жоғары әрқайсысында 30% келген; А және В типтегі әйелдер үшін жастарына қарай (жұмыс өтілі өскен сайын тәуекелділікке бару В мінез-құлықта жоғарылаған.

Педагогтардың коммуникативті біліктілігіне коммуникация бойынша бірнеше әдістемелерді де ұсынуға болады. Мәселен «Төрт құлақ» әдістемесі.

Коммуникацияға тек айтылған немесе жазылған сөздер ғана емес, мимика, интонация сияқты вербалды емес белгілер де жатады. Әркім өзі айтқанының тыңдап тұрған адам басқаша қабылдаған кездер болатындығы белгілі. Бұның мағынасын қарым-қатынас психологы Фридрих Шульц фон Тун «Бір қарым-қатынастың төрт жағы» (2001) атты моделінде түсіндіреді. Оның моделіне сәйкес біз «төрт тілде» сөйлейміз және «төрт құлақпен тыңдаймыз». Осы жағдайларды кеелсі мақалада жариялаймыз деп үміттенеміз.

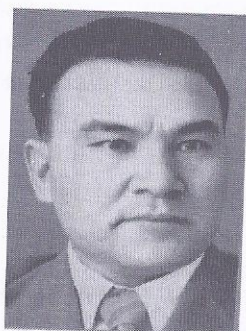
Педагогикалық біліктілікті қалыптастыруды немістің жоғарғы оқу орындары университет қабырғасында бастайды. Мәселен білім беру сферасын басқару іс-әрекетін ұйымдастыру, репетиторлықтың көмегімен кәсіби біліктілікті жетілдірудің практикалық аспектілерін және педагогикалық іс-әрекетті психологиялық қолдау сияқты арнайы бағдарламалармен жұмыс жасап кәсіби тәжірибелер жинай бастайды.

Біз өз жұмысымызда Германияның психологиялық тәжірибелерін өзіміздің білім кеңістігінде қолданудың жолдарымен арақатыстырып отырмыз. Жоғарғы білім беру сипасы бойынша халықаралық рейтингтерде жоғары орында тұрған Германияда педагог мамандығы ең мәртебелі, сұранысқа ие және мемлекеттік қызметкер мәртебесі берілгендіктен жастардың арасында педагог мамандығын таңдайтындар жылдан жылға артып келеді. Қорыта айтсақ педагог мамандығының мәртебесі өте жоғарғы беделге ие, оларға қарап біздерде ойланып, осы бағытта жұмыс жасауды мақсаттанамыз.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ФИЛОСОФИЯ ЖӘНЕ САЯСАТТАНУ ФАКУЛЬТЕТІ
Т. ТӘЖІБАЕВ атындағы ЭТНОПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ ЭТНОПСИХОЛОГИЯ
ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ОРТАЛЫҒЫ
ПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУ МЕНЕДЖМЕНТІ КАФЕДРАСЫ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ
ФАКУЛЬТЕТ ФИЛОСОФИИ И ПОЛИТОЛОГИИ
НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ЦЕНТР ЭТНОПЕДАГОГИКИ
И ЭТНОПСИХОЛОГИИ имени Т. ТАЖИБАЕВА
КАФЕДРА ПЕДАГОГИКИ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТА

Академик Т. Тәжібаевтың 109 жылдығына арналған
«АКАДЕМИК Т. ТӘЖІБАЕВ ЖӘНЕ ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМЫ»
атты Т. Тәжібаев оқулары аясында республикалық ғылыми-әдістемелік конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

МАТЕРИАЛЫ

республиканской научно-методической конференции в рамках Тажибаяевских чтений
«АКАДЕМИК Т. ТАЖИБАЕВ И ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ НАУКА»,
посвященной 109-летию со дня рождения академика Т. Тажибаяева

ISBN 978-601-04-3888-0

Академик Т. Тажібаевтың 109 жылдығына арналған «АКАДЕМИК Т. ТӘЖІБАЕВ ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМЫ» атты Т. Тажібаев оқулары аясында республикалық ғылыми-әдістемелік конференция материалдары. – Алматы: Қазақ университеті, 2019. – 138 бет.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ФИЛОСОФИЯ ЖӘНЕ САЯСАТТАНУ ФАКУЛЬТЕТІ
Т. ТӘЖІБАЕВ атындағы ЭТНОПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ ЭТНОПСИХОЛОГИЯ
ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ОРТАЛЫҒЫ
ПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУ МЕНЕДЖМЕНТІ КАФЕДРАСЫ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЫ-ФАРАБИ
ФАКУЛЬТЕТ ФИЛОСОФИИ И ПОЛИТОЛОГИИ
НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ЦЕНТР ЭТНОПЕДАГОГИКИ И ЭТНОПСИХОЛОГИИ имени Т. ТАЖИБАЕВА
КАФЕДРА ПЕДАГОГИКИ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТА

Академик Т. Тәжібаевтың 109 жылдығына арналған

**«АКАДЕМИК Т. ТӘЖІБАЕВ
ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМЫ»**

атты Т. Тәжібаев оқулары аясында республикалық ғылыми-әдістемелік конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

МАТЕРИАЛЫ

республиканской научно-методической конференции в рамках Тажибаевских чтений

**«АКАДЕМИК Т. ТАЖИБАЕВ
И СОВРЕМЕННАЯ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ НАУКА»,**

посвященной 109-летию со дня рождения академика Т. Тажибаева

Алматы, 2019